

A szerző azonos című rádiónovellájának 2. része: "Én is cigány vagyok, most már romnyi, asszony, olyan, mint a többi. Pedig arany fülbevalóval jártam én az iskolába az első osztálytól, akár egy királylány. A nagyapám csináltatott nekünk fürdőszobát, vett bútort. Ő útépitést vezet, megköti a szerződést, felveszi a munkásokat. Apám is megy neki dolgozni. Anyám otthon van, mindig otthon volt, velem meg a testvéreimmel. Nem megy sehová, csak a faluba, a boltba. Ha nem is megy erre-arra, de azért be akarta ő is festetni a haját vörösre, mint más, ne lássák, hogy cigány. Apám nem engedte, mondta: neki akkor tetszik, ha cigány. Mit csinálna ő egy magyar asszonnyal? Jaj, kiszaladna még a világból is tőle!

Szépen öltöztettek engem a szüleim, vettek szép ruhát, divatosat. Cigányos szoknyát is varrattak, azt varrja itt a faluban egy asszony. Magyar asszony. De tudja, milyennek kell lennie a cigány asszonyok szoknyájának, kötényének. Elmagyarázták neki biztosan. Egyszer régen. Azóta tudja. Kendőt készen is lehet kapni, boltban, meg búcsúban, meg május elsején. Azt nem kell varrni. De én nem veszek, ha készen kínálkozik se, nekem nem kell kendő. Eltakarná az aranyfülbevalómat. Ez már nem az, mint amit kislánykoromban hordtam, másik, de az is el van téve. Az, amivel először mentem az iskolába.

A telepi iskolába jártunk elsőbe, meg másodikba, meg harmadikba is. Nem a telepen volt, csak úgy mondtuk, telepi, mert közel esett a telephez, meg mert csupa telepi gyerek járt oda. Azt feltételezték, nem tudunk magyarul, jobb lesz, ha külön vagyunk. A tanító néni, akik minket tanítottak, erre csak később gondoltam aztán, büntetésből lettek oda hozzánk helyezve. Sorban egymás után töltötték le azt a büntetést, hogy cigánygyerekekkel foglalkozzanak. Én meg azt hittem, szeretnek bennünket. Szóltak a nevünkön, kihívtak felelni. Én tanultam a legjobban az osztályban, ezért az én nevem gyakran elhangzott. Ha meg kellett valamit mondani, és senki se tudta, vagy nem jól tudta, vagy csak nem elég jól tudta, hozzám mindig fordulhatott a tanító néni.

Otthon egyre azt hallottam: a magyarok nem szeretnek minket cigányokat.

Nem szóltam, de magamban arra gondoltam: nem igaz, a tanító néni szeret, pedig cigány vagyok. Mikor megmondta, hogy nem lesz tovább velünk, bennem eltört valami. Nem is attól, hogy mit mondott, hanem ahogy mondta. Mert megéreztem, hogy megkönnyebbül, amiért megszabadul tőlünk. Sorolta, hogy ki hová kerül, ki bukik meg, megy vissza harmadikba, ami még tiszta cigányosztály marad. Más meg, aki negyedikes lesz, magyar osztályba kerül. Úgy mondta ezt a magyar osztályt, mint valami jutalmat, de engem egy szempillantás alatt kirázott tőle a hideg. Hogy menjek én magyar osztályba, mikor cigánylány vagyok? Mit csináljak ott, hogy legyek ott is én a legjobb tanuló?

Elvitt még minket ez a tanító néni, aki három éven át a tanító nénink volt, s aztán olyan könnyű szívvel dobott el mindnyájunkat magától, kirándulni. Csak úgy kimentünk a faluból,

letelepedtünk a fűbe, beszélgettünk, ez volt a kirándulás. Mindenkit megkérdezett külön-külön, hogy mit szeretne? Összeszorult a torkom, alig bírtam kipróbálni a hangot rajta arról, hogy én mit szeretnék. Mégis kinyögtem nagy nehezen, elfúlva:

– Hogy együtt maradjon az osztály.

Ha jött volna valaki, aki varázsolni tud, ez csak akkor lehetett volna meg. El volt döntve a sorsunk.

Ahogy telt-múlt az idő, mind jobban-jobban beláttam: igaza van a szüleimnek meg mindenkinek a telepen abban, hogy nem szeretnek minket a magyarok. Volt, amikor csak azért is hosszú cigányszoknyában mentem az iskolába. Máskor meg a legdivatosabb ruhában, amit bevásárlóközpontban vettünk Pesten. Nem tudtam már, mit csináljak. Megtapasztaltam: csinálhatok én ezt is, azt is, semmi se jó.

A szomszédunkból egy gyerek házat vett a faluban. Jaj, dehogy gyerek már, családos ember, csak az anyja emlegeti úgy, hogy gyerek, meg én is ismertem gyerekként is, igaz alig, mert sokkal idősebb nálam. Ugyanott, egyazon helyen dolgozik tizennégy éves kora óta. Nem tudom, mi volt kezdetben annál a vállalatnál, most sofőr, gépkocsivezető, fuvarozik, meg hozza-viszi a munkásokat, akik szintén ott dolgoznak, ahol ő, neki is van saját kocsija, azzal jelenik meg, ha ráér, azzal jön a szüleihez, vissza a telepre.

Gyakran jön. Mert a szomszédjai, akik magyarok, nem szólnak hozzá. Hát kivel beszélgessen? Nem beszélgethet örökké csak a feleségével meg a kislányaival, mert két kislánya van, hát visszajár a telepre. Itt vannak a régi barátok, ismerősök, meg persze a szülei, azokkal megoszthatja gondját-baját. Az örömet. Ha öröme van, ha bánata, nem fordulhat vele a magyar szomszédjaihoz. Azok nem állnak szóba vele. Hiába, hogy látják, hogy mindene megvan, nem szorul senkire, nem lop, nem rabol, minden reggel korán kel, indul, hogy összeszedje a többieket, akik egy vállalatnál vannak vele.

Azok ott a vállalatnál másabbak? Csak ebben a faluban olyanok, hogy nem állnak szóba a másik emberrel? Most már mindegy. Mert az történt, hogy felvettek engem szakmunkástanulónak, fodrásztanulónak a városba, ami nem messze van tőlünk. Hát én jó tanuló voltam, ha már aztán nem is a legjobb az osztályban, a magyar osztályban, de mégis, jónak számítottam, azt akarták az iskolában: tanuljak tovább.

Hogy apám, anyám akarta-e, máig nem tudom. Mert félnek is, hogy ha egy lány elmegy a szülei szeme elől, városba kerül, kurva lesz. De mégse mondták azért, hogy ne menjek.

Készültek a ballagásomra. Ó, az nagy ünnep nálunk, a ballagás, olyan mint egy lakodalom. Ha egy gyerek befejezi a nyolc osztályt, akkor a családja sátort állít az udvaron, vendégeket hívnak, sütnek-főznek, kínálnak, zenészek is vannak, táncolnak, beszélgetnek a rokonok reggelig. De akár még másnap délben is ott van a vendég, ott ebédel, ahová a ballagásra eljött.

Nekem mégse lett ballagásom, hiába hogy már készültek. Megszöktem még előbb, mint a ballagás lett volna, megszöktem egy fiúval, aki másik faluba valósi volt, de ismertem, járt már nálunk előbb.

Így szokás a cigányoknál. Megszöktetik a lányt, az apja, anyja úgy tesz, mint aki haragszik, de aztán beletörődnek, hogy azok, a lányok meg a fiú, aki megszöktette, már házasok.

Talán szívesebben is vette apám, anyám, hogy így történt velem is, mintha elmentem volna a szakmunkásképző iskolába. Mi lett volna velem abban? Hiszen nem ismertem volna senkit.

Még annyira se, mint itt a faluban. Ki tudja, ott megint miféle magyarok fogadtak volna? Miféle tanárok? Miféle osztálytársak?

Az is, hogy legyek fodrász... Mondjuk, dolgoztam volna egy fodrászüzletben, de ki jött volna éppen hozzám, hogy csináljam meg a haját? Hátha engem csak végigmértek volna a magyar asszonyok meg lányok, és más fodrászt választottak volna helyettem, hogy az csinálja meg a hajukat. Csak festhettem volna vörösre az olyan cigány asszonyok meg lányok haját, akik azt akarják, hogy ne vegyék észre, hogy ők cigányok?"